

O VIZIUNE ACTUALĂ ASUPRA DISCURSULUI TEATRAL

Dr., conf. univ. **Angelica HOBJILĂ**
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

O carte care incită la lectură, care generează întrebări și, în același timp, oferă răspunsuri, prin sinteze avizate ale ideilor din literatura de specialitate a domeniului/ domeniilor vizat/ vizate (reflexată într-o bibliografie amplă și diversă) și, mai ales, prin nuanțări/ redimensionări personale ale datum-urilor atât în planul teoriei (teatrului/ discursului/ literaturii dramaturgice/ receptării etc.), cât și în cel al interpretării diverselor coordonate ale unui univers atât de generos în idei și trăiri, cel al teatrului. Ne referim la studiul monografic *Discursul teatral – între text și contexte*, semnat de Ana Ghilaș, dr., conf. univ., cercetător științific coordonator al Institutului Patrimoniului Cultural al AȘM.

Se remarcă, chiar de la început, un titlu în care „jocul” determinărilor („discurs teatral – între...”), pe de o parte, respectiv „jocul” categoriei numărului (*text – contexte*), pe de altă parte, conturează cititorului un „orizont de așteptare” multifacțat, ancorat în domeniile diferite ale cunoașterii și ale cercetării. Iar volumul răspunde, treptat, întrebărilor formulate și celor doar întrezărite, ba chiar deschide lumi noi de descoperit (în capitolele și subcapitolele propuse de către autoare) și de trăit (în „lumea spectacolului”, anexată în final).

Cartea se distinge, în ansamblul ei, printr-un discurs coerent, argumentat, despre teatru, despre discursivitatea, textualitatea și contextualitatea/ contextualizarea acestuia, printr-un demers logic, dinspre general (teoria textului dramaturgic și a discursului teatral) către particularizări necesare (didascală, ca „metatext și formă a teatralității”; „textul dramaturgic al lui Ion Druță”, „*Pomul vieții*, de Dumitru Matcovschi”, „actorul în cronotopul spectacolului – Mihai Volontir”), dinspre obiectiv (raportarea critică la literatura de specialitate) către intersubiectiv/ cultural/ social (trimiteri către contexte socioculturale relevante/ semnificative) și subiectiv (ilustrări ale receptării individuale a tuturor elementelor invocate).

Plecând de la particularitățile procesului comunicării interumane/ comunicării artistice, autoarea Ana Ghilaș subsumează teatrului „textul dramaturgic propriu-zis (opera literară) și spectacolul/ discursul teatral, două realități conceptuale diferite, dar interde-

Ana GHILAȘ. *Discursul teatral – între text și contexte*. Chișinău: Lexon -Prim, 2017. 192 p.

pendente” (p. 9), ancorate în ideea generală a teatrului ca „mod de comunicare culturală ori ca sistem semiotic și/ sau autocaracterizare a personalităților creatoare care participă la realizarea acestui proces amplu și complex” (p. 9). Având ca premise aceste prime delimitări conceptuale, argumentarea din carte se construiește pe pilonii textului/ textului dramaturgic („ca structură și semnificație” – p. 17) și ale discursului/ discursului teatral/ „discursului spectacular” (p. 17). Toate acestea – multiplu contextualizate, în condițiile în care, după cum subliniază Ana Ghilaș în finalul primului capitol: „realizarea unui asemenea tip de discurs [teatral] presupune o anumită relație dintre textul dramaturgic și contexte variate: de natură subiectivă (tipul psihologic al receptorului/ spectatorului, «orizontul de așteptare» al lui) și obiectivă (realități sociale-politice, estetice, culturale etc.)” (p. 25).

Dintre coordonatele textului dramaturgic, a fost aleasă (argumentat) spre particularizare, detaliere și exemplificare (aici, în sfera creației lui Ion Druță, considerat emblematic prin maniera de realizare a tranziției de la tradițional la modern), în capitolul al doilea al cărții, didascală – „formă a teatralității textului dramaturgic” ce „îmbină în structura ei și elemente ale literarității, poeticității, în funcție de timpul

scrierii textului și de talentul personalității creatoare” (p. 33); remarcăm, în acest sens, dincolo de delimitările logice inițiale, paginile bogate în informații consacrate perspectivei diacronice asupra didascaliei și tușa finală pusă pe actualitatea „valorii estetice” a celei din urmă.

Făcând trimitere la texte de referință din creația lui Ion Druță (*Casa mare, Doina, Păsările tinereții noastre, Căderea Romei*), autoarea Ana Ghilaș constată – prin raportare explicită, atentă, nuanțată, sensibilă, la „didascaliiile inițiale și la macro-didascaliiile de la începutul fiecărui tablou ori scene” – „o îmbinare a literarității cu teatralitatea [...], prezența auctorială, o tranziție de la tradiționalism la modern la nivelul textului didascal: semnificația titlurilor, dramatis personae, a simbolului casei, ceea ce demonstrează că, de fapt, contextul este cel care completează sensul unui semn și, totodată, funcția de creare a unor noi semnificații pentru acesta” (p. 71). Accente particulare sunt puse, în acest sens, în paginile următoare, pe semnificațiile și implicațiile (stilistice, estetice, respectiv ale punerii în scenă și ale receptării spectacolului) pe care peisajul, interiorul, elementele folclorice (subsumate muzicii, dansului, manifestărilor religioase etc.), riturile, miturile le transferă – prin raportări particulare la contexte, la planul afectiv al personajelor etc. – cititorului/ scenaristului/ regizorului etc. și spectatorului de teatru.

Discursului teatral, în complexitatea valențelor sale, îi sunt consacrate, în cartea recenzată, două capitole de mare încărcătură ideatică și, mai ales, interpretativă – de altfel, pe linia firească a ancorării acestui discurs în universul spectacolului. Astfel, capitolul IV aduce în prim plan drama *Pomul vieții*, de Dumitru Matcovschi, prezentată – inspirat – dintr-o dublă perspectivă: cea a contextualizării inițiale în anii '80 și cea a recontextualizării în 2010, spectacolul *Pomul vieții* devenind, aici, „un argument al comunicării teatrale complexe, în funcție de contexte – socioculturale, interpersonale, intratextuale, extratextuale etc. – și de participanții la acest tip de comunicare culturală” (p. 126).

Capitolul al cincilea duce mai departe susținutul efort analitic și interpretativ al autoarei, dr. conf. univ. Ana Ghilaș oferind în aceste pagini ilustrarea sensibilă a manierei particulare în care arta actorului „se așază” în tiparele teoretice ale așa-numitului cronotop teatral, prezentat metaforic drept „prima treaptă sau prima «fereastră» prin intermediul căreia receptorul intră, privește și trăiește această lume ficțională timp de câteva ore, înțeleasă ca ani, zile, clipe, stări” (p. 130). Ilustrarea este susținută magistral de exemplele din arta actricească a lui Mihai Volontir, care „convinge că o comunicare teatrală este una de tip orchestral”, după cum o demonstrează, de altfel, și anexele puse, în finalul cărții, sub semnul „esențelor vieții” și al „lumii spectacolului” (o autentică „imagistică” a teatrului, cu referințe animate de spiritul Actorului – exteriorizat în privire, în mimică, în gestualitate, în postură, în ținută, în locul ocupat pe scenă și prin raportare la ceilalți actori etc.).

Dincolo de evidentele mărci valorice ale conținutului cărții, este de apreciat, de asemenea, „punerea în lumină” a mesajului, a esenței textului și în planul formei, începând cu simbolul vizual de pe copertă și continuând cu imaginile sugestive de pe pagina de titlu, respectiv cu anexele atât de generoase în a deschide, iubitorului de teatru (și nu numai), „lumea spectacolului” spre o primă vizionare prin galeria memorabilă de fotografii inserate.

Concluzionând, într-un demers analitic și sintetic de anvergură, construit logic, de la teoria teatrului, a textului, dar și a spectacolului, către concretizările/ realizările/ reverberațiile acestora pe scenă, cercetătoarea Ana Ghilaș propune o incursiune avizată și, în același timp, cu note sensibile și trăiri autentice, într-un univers pe cât de complex, pe atât de încărcat în note subiective și particularizări atât în planul codificării, cât și în cel al receptării, decodificării și interpretării (chiar re-creării) discursului artistic. O lectură densă, ce invită la rememorări, la actualizări de idei și trăiri, la reconsiderări ale lumii teatrului și ale con-textelor aferente acesteia...